

אידישע

מצאו כפועל-דחק, על נסיונותיו

לאשה שמנה מאד שנראתה כסבתא, "שבי במקומי" האשה, שדמתה להפליא לאמה הכושית רחבת-המדים של משפחת אהארה בחוף עם הרוח, התשיבה בבית-השטן. היא הייתה חיוך אילם. "מבינה עברית?" שאל שוני הגיטלמן, בעל מכונת ההאקיי העבים שעניבה ישנה קשרה אותם סביב מותניה, ושמעיל כהה מטולא עטף רק בקושי את חזהו. לידידה-דחק שוב חייכה את חיוכה השובה: "אינדיה, אינדיה", השיבה ברוך, ובתנועות-יד עדינות ניסתה להסביר כי אינה שומעת אלא הודית. היא חיסטה בתוך סלה, השפילה את מבטה והושיטה לגבר צרור כלניות מעוכות. האיש נטל את הפרחים, עטף אותם בממחטה מכווצת ומומהמת, והודה לאשה: "תאנק יו, מאדאם."

עלתה גם פולניה. היא מצאה מקום ישיבה ובשעה שיתר הנוסעים והנוסעות אחזו כל אחד את כלי-עבודתו בידו, היא דחפה את טוריתה מתחת לספסל, כרוצה המסתיר גחיה. מבטיה אמרו: "טוריה? מה לי ולטוריה? באמת שאינה שייכת לי רק בטעות הגיעה אלי." שורה החום היה מסורק, שפתיה היו צבועות באדום.

"את אלגנטית מאד", החמאתי לה באידיש. היא התחננה: "זה הזר היחיד שעוד מוכיח לי שאני בן-אדם. כי העבודה היא עבודה של חיות."

★ ★ ★

קלדה, מכה...

מה פירוש עבודה של חיות? אותו בוקר, בגלל התמ' רון, הוקצו לנו שטחים אחרים לעבודה. קבוצת הנשים וקבוצת-נראנו עבדו זו בצד זו, ובאחד מרגעי הבטלה הארוך כים שלי חציתי את גדר האבנים שהפרידה בין שתי החלקות. הנשים היו פזורות בשורות, התקדמו זו לצד זו, כשהן עוודות את האדמה הכבדה מסביב לשחילי אקליפטוס ואורן. בפניה אחת עבדו שתי פולניות. בקצה אחר התקבצו ההודיות. במרכז השדה עבדה צעירה תמירה וחנינית — היחידה מבין קבוצה זו שלא נראתה כאם. או כסבתא. קרוב אלי עבדו שלוש עיראקיות. זאת, בערך, השיחה שקלטתי: "יא אללה, רחמיך — מכת טוריה — ככה את פתיל חיי — מכת טוריה — ושאות — מכת טוריה — כל הלילה — מכת טוריה — לא ישנתי — מכת טוריה — וזה יומי החדש — מכת טוריה — יום שכולו שחור — מכת טוריה — אוי, פושע! — מכת טוריה — שאלוהים יענוש אותך — מכת טוריה — וינקום את נקמתי — מכת טוריה — יא אללה — מכת טוריה — שבתו תגדל ותעבוד גם היא — מכת טוריה — בעבודת-דחק בשביל קרן-קיימת — מכת טוריה — ושמותניה יישרו — מכת טוריה — ולא תוכל ללדת בנים — מכת טוריה — אוי!"

האיש שעל ראשו ניתכו כל הקללות, עבר אותה שעה בין העובדות, בחן את עבודתן, העיר להן הערה או החליף מלה שקטה. הוא היה צעיר, לבוש בגדי-עבודה מסודרים ונעול מגפיים. באחד הסיבובים נעצר ליד הפולניה הגונדנית. הגיש לה תרמוס מלא. משם עבר אל הצעירה התמירה. לא יכולתי לשמוע את דבריהם, אך התנועות דיברו בעד עצמן. הוא סקר את עבודתה של הפועלת היפה בעין בוחנת, ואז העבירה הנערה אליו את כלי העבודה שלה, כאומרת: "גיבור גדול, תראה לנו איך אתה יודע לעבוד."

המשגיח נטל את הטוריה, עדר את האדמה. הנערה הצביעה על עבודתו בבוז ופרצה בצחוק גדול. "תראו! תראו!" נדמה לי שקראה לחברותיה, "תראו איך הוא עובד, לא שזה כלום!" כדי לחפות על מבוכתו הורה לה הבחור להפסיק את השטויות ולחזור לעבודה. עודה צוחקת נטלה את הטוריה ושובה לעבודתה. הבחור התרחק ממנה באדישות הפגנתית, אך כעבור כמה דקות שוב היה לידה. הפעם לא העיר דבר, רק עמד והתבונן. ובצדק: היתה זו קרן האור היחידה באותו שדה.

★ ★ ★

מקור הבטלה — שימור קרקע

מכני העבודה ביעור, התחלתי לחוש את עצמי מקור פח. מתוך כל הסיפורים ששמעתי עד אז על עבודות דחק, הייתי משוכנע כי אין אלה אלא עבודות-בטלה. ואילו כאן, ביעור, דרשו מהפועלים תוצרת כלשהי. אחרי כמה ימים ביעור, יכולתי להבין מדוע מובטלים כה רבים העדיפו להישאר בביתם, ובלבד לא לצאת ליעור. החלטתי לנסות ולהשיג עבודה פחות קשה.

פניתי אל מוכיר לשכת-העבודה בחיפה. מדי יום, בשווי מעבודת היעור, הייתי מתייצב מול האשנב ומתחנן שיעבירו אותי לעבודה אחרת. כל יום המצאתי תירוצי אשר לדעתי היה ממס לבו של קיר. אבל לשוא. הסיפורים על הניתוח הקשה, על הלב החלש, על הראש הרגיש למכות-שמש לא הועילו. המזכיר ענה: "לא רוצה יעור, שב בבית."

05.45 של יום המחרת, הייתי פועל-דחק לשימור-קרקע. תחנת-ההסעה: מול עיריית חיפה. מנהל העבודה נטל את הפתק שהבאתי מהלשכה ורסן: "מה זה פתאום באמצע החודש?" הוא ניגש לאחד מראשי הקבוצות ושאל: "אתה יכול להשתמש בו?" ראש הקבוצה מדד אותי. "לא", השיב לבסוף, "אין לי מה לעשות בו. כבר כך יש לי יותר מדי." אם יש יותר מדי פועלים, אמרתי לעצמי, זה כבר בסדר. הגעתי אל מקור הבטלה.

אל הקבוצה הצטרף גבר בגיל העמידה, לבוש מכנסים וחולצת חאקי מגוהצים, ומרכיב משקפים בעלי מסגרת-זהב. בידו החזיק את הג'ירוסלס פוסט של אותו בוקר. הוא נשען אל גדר הברזל של גן הזכרון וסקר את הכותרת. "אלף הרוגים במוסול". פועל אחר מתוך הקבוצה ניגש אליו והחל קורא עמו, ובאנגלית מהוקצעת העיר: "כן, הם לוחמים טובים. אבל רק בינם לבין עצמם." כמה שונה זה ממה שהורגלתי אליו בתחנת-ההסעה של עובדי היעור! כאן הכל שקט יותר, תרבותי יותר, נימוסי יותר. יש פנאי להתעניין בפוליטיקה ומאורעות עולם. מרגישים מיד שעלינו בדרגה.

★ ★ ★

לא הכסף של אביו

מדוי במשאית ישב ענק בשרני, אשר עיניו התכולות נוצצו בתוך פנים עגולות. דויד כהן מרוגו היה. זה עתה נודע לו כי אחד מראשי הקבוצות לא רצה לקבל לעבודה פועל זקן, מפני שהיה חרש ולא ידע לעבוד. "ומה איכפת לזו? זה מכיסו? האם היה העולם מתהפך, אילו היה לוקח אותו ונותן לו להתמוזז עד הצהריים? אמה באמת, אפשר לחשוב שזה כסף של אביו!"

"מה פירוש להתמוזז?" שאלתי, "איך אפשר להתמוזז ולקבל שכר?"

כהן נעץ בי מבט חודר. "אתה חדש, כנראה", סיכם. "ועוד איך שאפשר להתמוזז! הנה, אותו ראש קבוצה שלא רצה לקבל את הזקן הזה. פעם שלחו אליו מארוקאי צעיר אחד. המארוקאי בא ביום הראשון לעבודה ושאל את ראש הקבוצה: 'כאן עובדים?' ראש הקבוצה אמר: 'כן, זה המקום שלך'. המארוקאי פרש לו שמיכה ונשכב לישון. הרי, מה אתה חושב שאתה עושה כאן?' שאל ראש הקבוצה. המארוקאי קם על רגליו. 'תקשיב טוב למה שאני אומר לך, הורה לראש הקבוצה, אני הולך לישון כאן במשך חודש שלם, ואל תפרע לי. וכל יום, אחרי שאני אגמור לישון, אתה תרשום לי שמונה שעות עבודה. כל החודש, הבנת? או שאתה רוצה את הסכין הזה בבטן?' ובאמת, ככה זה הלך. חודש שלם."

כאן התערב בעל הג'ירוסלס פוסט, בניב עיראקי: "כן, אבל באמת שאי-אפשר יותר להחזיק את הזקן בקבוצה שלנו. זה כבר יותר מדי."

"מה זאת אומרת יותר מדי?" התרעם כהן. "זאת אומרת שמתוך שבעה אנשים בקבוצה שלנו, שלושה לא עושים שום דבר. כמה עוד אפשר?"

כהן לא השיב לעניין. "אני רק יודע שאם אנחנו הספרדים לא נדאג לספרדים כמנו, אף אחד לא ידאג לנו. הזקן הזה הוא אחד מאתנו ואנחנו צריכים לדאוג לו. ובכלל, אם יש כבר שלושה שלא עושים כלום, יהיה גם רביעי!" הגיון ברזל, שאיש לא יכול היה לסתור אותו. כאן המשיך: "והי, אחם לא יכולים לספר סיפורים. אני יודע מה זה לקבל משכורת ולא לעשות כלום."

הראיה: פעם נשלח לעבוד כפועל-דחק בכבישים. הוא הצ' ליח להתיידד עם מנהל-העבודה, צעיר בן העדה הכורדית, ובמקום לעבוד חודש כפי שהיה מוקצה לו, נשאר לעבוד שנתיים. "את החודש הראשון ביליתי במיזמוז. הייתי מגיע בבוקר, מניח את הדברים שלי תחת עצ, ושוכב לנחת. אחרי (המשך בעמוד 14)

לבסוף הצעתי: "אני חדש בלשכה שלכם. אני יודע שאתה חושב שאני ארטיסט. אבל אני מבקש ממך, תחליף רק הפעם את העבודה. אחרי-כך, אם אסרב לעבוד ביעור — תירק לי בפרצוף ותגיד שאני לא גבר."

"נו", החל המזכיר להתרכך, "באיוה עבודה היית רוצה לעבוד, למשל?"

"תן לי נקיון בערייה", השבתי בלי היסוס, כי בעת חלוקת העבודה שמעתי מפי כולם כי זוהי העבודה הנכספת ביותר.

המזכיר צחק: "זה לא בשבילך, נקיון."

חשבתי על עבודות-הבטלה האחרות שהחברה סיפרו עליהן, וביקשתי: "אז תן לי שימור-קרקע". המזכיר התעמק במחשבה, ולבסוף הסכים: "טוב, תבוא מחר". וכך, בשעה

הפקיד הרניק סורקיס עלה מבוקובינה לפני חודש-שיים. הוא בא לבוש חליפת, מרוצה מאד ממעמדו החדש. כדי לשמור על ידיו, לבש כפפות בעבודה.

מתעכב דרגע ליד סולה אבו חסירה (16) ומראה לה כיצד לעבוד. "זאת עבודה קשה מאד", אומרת סולה, "אבל צריך לפרנס את אמי."

המדריך